

Pesachim Sources 58

רי"ף מסכת פסחים דף ה עמוד א

[דף י"ג ע"א] ת"ר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל ה' מלפני השבת ושורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות ומשיירין מזון¹ שתי סעודות מן הטהורות לאכול עד ארבע שעות דברי ר' אלעזר איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע וכן הלכה: סליקא להו אור לארבעה עשר

בעל המאור מסכת פסחים דף ה עמוד א

והא דתנו רבנן י"ד שחל להיות בשבת וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל וכן הלכה ובגמ' שקלינן וטרינן עלה מאי לאו אפי' לאכול ודחי לא לבער ומדאסיקנא א"ל רב אדא בר מתנא לרב יוסף בפי' אמרת לן צא ומכרה לנכרי כר' יהודה קי"ל הלכתא כר"א איש ברתותא לאכול אבל לבער לא קי"ל כוותיה אלא כסתמא דמתני' דתנן וחכמים אומרים בזמן. והכין אסיקנא בגמרא תניא אמר ר"א בר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וכו' וקי"ל בכ"מ מעשה רב וכ"ש דקאי בחולין כרבנן דמתני' והרי"ף כתב בפ' אלו עוברין וקיימא לן כר"א בר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא דהלכתא כוותיה עשה את הטפלה עיקר ואת העיקר טפלה והלין תרי תנאי בהדיא פליגינן אהדדי דר"א איש ברתותא לית ליה ביעור בזמנו בי"ד שחל להיות בשבת שאין אכילת חמץ עד ד' שעות נקראת ביעור אלא שריפה והדומה לה ובשעה ששית וכר"א בר צדוק קיימא לן בחולין משום דקאי כרבנן דמתניתין וליתא לדר"א איש ברתותא אלא לענין אכילת חמץ שאינה אלא עד ד' שעות כרב יהודה וחמישית מאכיל לבהמה ולחיה ואינו אוכל ל"ש חולין ול"ש תרומה ששית לא אוכל ולא מאכיל שהיא שעת איסור לרבנן ושורף או מפרר וזורה לרוח ומטיל לים.

מלחמת ה' מסכת פסחים דף ה עמוד א

ועוד והא דתנו רבנן ארבעה עשר שחל להיות בשבת וכו' כתב עליה הרי"ף ז"ל וכן הלכה כו' והרי"ף ז"ל כתב בפ' אלו עוברין וקי"ל כר"א בר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא דהלכתא כוותיה עשה את הטפלה עיקר ואת העיקר טפלה: אמר הכותב יתבשר בעל המאור במה שבשר שהוא עושה בכאן את הטפלה עיקר ואת העיקר טפלה דר' אלעזר איש ברתותא ואמרו לו בלבער פליגי בהדיא ולא בלאכול ועלה קתני לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' אלעזר והלכה ודאי במאי דפליגי וזו מתשובותיו של ה"ר אברהם בר' דוד ז"ל ודבר פשוט הוא תדע דהא מעיקרא נמי אתינן לסיועי מינה לרב דפסק בפירוש כר' יהודה וסבירא לן הלכה לאכול ואפ"ה לא מפקי' לבער מכללה כדקאמר בהדיא מאי לאו אפי' לאכול כלומר אף על פי שלא נחלקו עליו חביריו בזו כיון שנחלקו בה תנאים אחרים והוצרכו לפסוק באותו מנין הלכה כמותו בלבער פסקו הלכה על הכל וכי דחינן נמי לא לבער ה"נ קס"ד שלא קבעו כאן הלכה אלא על עיקר דברי ר"א שהוא לבער ועליו נחלקו רבנן דאמרו לו אבל לאכול לא נחלקו כאן אלא מילתא אגב אורחיה הוא דאמר ר"א ולא איפלגו עליה דידיה חבריה אלא פלוגתא אחרית דתלי באשלי אחרנא היא ולא פסקו בה באותו מנין כלום נמצאו שתי הלשונות מעידות עיקר הלכה בלבער אבל לומר הלכה לאכול ולא לבער לא עלה על דעת ומש"כ רבינו ז"ל וקי"ל כר"א בר צדוק דקאי כר"א איש ברתותא דהלכתא כוותיה והשיב ה"ר אפרים ז"ל דהלין תרי תנאי בהדיא פליגי אהדדי וכבר נתפרש ביד אחרים דר"א איש ברתותא לא איירי בחולין כלל ופרושי הוא דקא מפרש שמבערין כל התרומות ושורפין אותן טהורות טמאות ותלויות הילכך הא בחולין לא איירי ופלוגתא דאמרו לו נמי בתרומה היא הילכך בחולין שאוכליהן מרובים בזמן הוא כרבנן וכר"א בר' צדוק וזה שהוצרך רבינו ז"ל לתלות דר"א כר"א בר' יהודה איש ברתותא לא לענין חולין דודאי דר"מ במקום רבים ומעשה אינה משנה אלא לתרומה נצרכה לפסוק בה הלכה מלפני השבת ולענין שיור לדברי הכל משיירין שתי סעודות בין בחולין בין בתרומה ואפי' לדברי ר"מ וכן פרש"י ומה ששנוי בתוספתא ואופה לו מצה מערב שבת אינו אלא זרוז שמא יקדים לאפותה בין השמשות לומר לך שר"מ מזרז בביעור ומזרז באפיה כדי שלא יבא לידי מלאכה או לידי פשיעה אבל הכל מודים בשיר דהא לר"א בר' צדוק כיון דאית ליה חולין בזמן מפני שאוכליהן מרובין א"א לומר שישירף תרומה טהורה בלא שיור שאין שורפין את הקדשים שלא לצורך והכי מפורש בתוספתא טעמא דר"א בר' צדוק תרומה מלפני השבת שאוכליה מועטין וחולין בשבת שאוכליה מרובין ולא נחלקו ר"א ואמרו לו אלא במה שאמרו לשרוף אבל לשייר דברי הכל משיירין וכל עיקר לא הוצרך לשנות שיור זה אלא לאשמועין כדי לאכול עד ארבע שעות וגם זו מדברי ה"ר אברהם ז"ל והוי יודע שיש נוסחאות שאין בהם בדר"א איש ברתותא מבערין את הכל מלפני השבת אלא שורפין תרומות וכו' ואלו מעידות על האחרות וכולן נתכנו לדבר אחד ואם כפי הדעת הזו נפסקו ההלכות כהוגן דכיון שהלכה ודאי כר"א איש ברתותא בלבער והדברים מראין שהלכה כר"א בר' צדוק בחולין דקאי כרבנן ומעשה רב צריכין אנו לפרש שיהו דברי שניהם קיימין דלא מיירי ר"א איש ברתותא בחולין כמו שכתבתי או שנאמר שלא קבעו הלכה כמותו בלבער אלא בתרומה בפלוגתא דאמרו לו במאי דפליגי פסקו כמו

כתוב שם לראב"ד מסכת פסחים דף ה עמוד א

במאור דף ה. ד"ה והא דת"ר. לרי"ף סי' תשח (פסחים דף יג א)

כתוב שם: [והא דת"ר י"ד שחל להיות בשבת וכו', כתב עלה הרי"ף ז"ל וכן הלכה, ובגמרא דילן שקלינן וטרינן עלה מאי לאו אפילו לאכול ודחינן לא לבער וכו'] קיימא לן כרבי אליעזר איש ברתותא לאכול, אבל לבער לא קיימא [לן כותיה]. אמר אברהם: ההפוך הזה כמה כל דבריו הפוכים. אם נדחית הראיה מן האכילה לא נדחית גוף השמועה שהוא הביעור ועליו היו חלוקים. ועליו נאמר ולא זזו משם עד שקבעו הלכה כרבי אליעזר איש ברתותא שאמר מבערים את התרומה מלפני השבת, אבל חולין לא, שכשם שמשירין מן התרומה טהורה מזון שתי סעודות לשבת, כך מניחין כל החולין עד זמן הביעור, שהדבר שזה שתי סעודות מצומצמות לתרומה מפני שאוכליה מועטין וכל החולין מפני שאוכליה מרובים. ורבי מאיר אומר מבערין את הכל מלפני השבת חוץ ממזון שתי סעודות מצומצמות קאמר כמו שפירש רבי אלעזר בן יהודה, ומעולם לא עלה על דעת אדם חכם שיאכל מצה בי"ד, ומה צורך לזה, ואם ישייר מן החמץ שתי סעודות מצומצמות מה קלקול יש בדבר. ובדאי יש לנו ללמוד סתום מן המפורש והם דברי רבי אלעזר בן יהודה שהם מפורשים, ודברי רבי אלעזר ב"ר צדוק [בתרומה] כדברי רבי אלעזר בן יהודה הם לביעור מלפני השבת חוץ משתי סעודות ובביעור החולין כיון שכולם שוים שאין מתבערים אלא בזמן חוץ מרבי מאיר, ודברי רבי אלעזר בן יהודה אין מפורשים בחולין אין דברי רבי מאיר מסתייעין מדבריו, ואעפ"י שנקבעה הלכה כאלעזר בן יהודה לא נלמוד מהם הלכה כרבי מאיר לחולין, אבל ודאי לתרומה למדים מדבריו הלכה למעשה לבער מלפני השבת חוץ משתי סעודות, והחולין מתבערין בזמן כדברי חכמים וכדברי רבי אלעזר ב"ר צדוק, ונאמר גם כן שהשוה ר' אלעזר בן יהודה עמהם בחולין. [אלה] הם דברי הרב ז"ל. והם האמת והנכון [דלא גמרינן] הלכה כרבי אלעזר ב"ר צדוק בתרומה אלא מדברי אלעזר בן יהודה שנקבעה הלכה כמותו ודבריו מפורשים בשויר שתי סעודות לתרומה והן שוים לדברי חכמים שאמרו בחולין בזמן שכמו שצריך הישראל לחולין הרבה מפני שאוכליהם מרובים, כך הכהן צריך לתרומתו למזון שתי סעודות לו ולאנשי ביתו. וראיתי שגם הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל טעה בזה, שהיה סבור במה שאמר רבי מאיר מבערין את הכל מלפני השבת ביעור לגמרי קאמר ואוכל מצה. והטעה אותו מה שראה בתוספתא [פ"ג ה"ט] ואופה מצה בערב שבת. ואם אמר אופה לא אמר אוכל. ואין הדבר אלא זירוז שלא יפסע בשבת שמא יקדים לאפותה בין השמשות, וכמו שמזרז אותו על הביעור לבער מלפני השבת שמא יותיר וישרוף, כך זירז אותו לאפות מצה בערב שבת שמא יפסע בשבת והוא האמת.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת פסחים דף ה עמוד א

מזון שתי סעודות ולא שלש דכל שבת ערבית שחרית ומנחה וערב הפסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה וכן הלכתא דבגמ' אמרי' (דף יג ב) לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' אלעזר איש ברתותא ור"ז הלוי ז"ל רצה לדחותה מפני דקדוק סוגיותו ומפני שאין לדבריו עיקר לא ראיתי לכתבן (אבל אכתוב מה שהשיב על הרי"ף רבינו אפרים ז"ל):

ומיהו איכא למידק דתנן לקמן בפ' אלו עוברין (דף מט א) י"ד שחל להיות בשבת מבערים הכל מלפני השבת ד"ר מאיר וחכמים אומרים בזמנו ר' אלעזר בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנו וכתב הרב אלפסי ז"ל דקי"ל כרבי אלעזר בר צדוק דקאי כרבי אלעזר איש ברתותא [דהלכתא כוותיה והשיב עליו ה"ר אפרים ז"ל היכי קאי ר' אלעזר בר צדוק כר' אלעזר איש ברתותא] והא בתרתי פליגי בחולין ופליגי בתרומה פליגי בחולין דאילו רבי אלעזר איש ברתותא סבר דמבערים את הכל ואפי' חולין שאוכליו מרובין מלפני השבת ורבי אלעזר בר צדוק אומר חולין בזמנו ופליגי בתרומה דאילו רבי אלעזר בר צדוק סבר תרומה מלפני השבת בלא שויר כלל ור' אלעזר איש ברתותא סבר דמשיירין ממנה מזון שתי סעודות אלו דבריו ז"ל ואינם נכונים דמאי דקאמר דפליגי בתרומה משום דלא תני ר' אלעזר ברבי צדוק שויר בתרומה ליתא שכבר פירש רש"י ז"ל עלה דההיא דאמר ר' מאיר מבערין את הכל מלפני השבת היינו בשויר דכל היכא דאמרין מבערין בשויר קא משמע דלעולם מאי דצריך ליה למיכל לא מבערין ליה וכל שכן תרומה דאסור לשורפה כל היכא דאפשר בלאו הכי הילכך ר' אלעזר בר צדוק נמי דתני תרומה מלפני השבת בשויר קאמר כר' אלעזר איש ברתותא ובדין הוא דר' אלעזר איש ברתותא לא הוה ליה למיתני שויר דממילא שמעינן ליה כדאמרין אלא איידי דבעי למיתנא כדי לאכול עד ארבע שעות לאשמועינן דאין אוכלין אלא עד ד' שעות תנא ליה ואף על גב דתניא בתוספתא י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מע"ש לאו משום מזון שתי סעודות קאמר דהא שוירי שייך מיניה אלא אזהורי קא מזהר ליה שלא יאחר לאפות מצתו עד מוצאי שבת דילמא איידי דמטריד אתי לאקדומי מבעוד יום ונמצא מחלל שבת אלא יקדים ויאפה לו מצה מע"ש כדי שיהא לו במ"ש שולחן ערוך כמו שאמרו בכתובות (דף ה א) גזירה שמא ישחוט בן עוף ומשום הכי קאמר דבארבעה עשר שחל להיות בשבת מחמירין תרי חומרי דלא מחמירין להו בארבעה עשר דעלמא דמבערים את הכל מלפני השבת ועוד דאופה לו מצה מערב שבת אבל ודאי כל היכא דתני מבערין בשויר משמע ודקא קשיא ליה נמי דפליגי בחולין דר' אלעזר בר צדוק אומר חולין בזמנו ור' אלעזר איש ברתותא אומר דמבערין את הכל מלפני השבת איכא למימר דרבי אלעזר איש ברתותא לא איירי בחולין

אלא בתרומה ואף על גב דאמר הכל כלישנא דר' מאיר דלקמן אפשר לומר דהכא משום דתנא תרומות תלויות טמאות וטהורות תנא הכל ופירושי קא מפרש ואפילו תימא שאפי' חולין בכלל אפשר שלא קבעו הלכה כמותו אלא בעיקר מחלוקתם דהיינו תרומה מלפני השבת שעליה נחלקו כדאיתא בגמרא וכיון שכן לא נקיטי' כר' אלעזר איש ברתותא בחולין ושבקי רבנן ור' אלעזר בר צדוק דאמרי חולין בזמן ועוד דאמרי' התם א"ר אלעזר בר' צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה עשר להיות בשבת ובא זונין ממונה של בית רבן גמליאל ואמר הגיע זמן לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערתי את החמץ אלמא דחולין בזמנה דקיימא לן בכל דוכתא מעשה רב וזה שאמר הרב אלפסי ז"ל דקי"ל כר' אלעזר בר צדוק דקאי כרבי אלעזר איש ברתותא בתרומה קאמר דאילו בחולין פשיטא דקיימא לן כותיה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר בחולין כותיה קיימי ועוד דקיימא לן מעשה רב ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק שלישי מהלכות חמץ ומצה דמבערין אפילו חולין מערב שבת אלא שמשייר מזון שתי סעודות וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מט עמוד א

משנה. ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: בזמנו. רבי אליעזר בר צדוק אומר: תרומה - מלפני השבת, וחולין - בזמן. גמרא. תניא, רבי אליעזר בר צדוק אומר: פעם אחת שבת אבא ביבנה, וחל ארבעה עשר להיות בשבת, ובא זונין ממונה של רבן גמליאל, ואמר: הגיע עת לבער את החמץ. והלכתי אחר אבא, וביערנו את החמץ.

רש"י מסכת פסחים דף מט עמוד א

משנה. מבערין את הכל - בין חולין בין תרומה, חוץ מכדי אכילתו לשבת, אבל כל מה שעתידי לבער - יבער. תרומה מלפני השבת - שאינו יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמת זרים, ולהשהותה אי אפשר, אבל חולין אין צריך לבער אלא בזמנו, שיכול למצוא להן אוכלים הרבה. גמרא. שבת - נשתהה שם שבת אחת.

רי"ף מסכת פסחים דף טו עמוד ב

מתני' [דף מ"ט ע"א] ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר' מאיר וחכ"א בזמנו ר' אלעזר בר צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין¹ בזמן: גמ' תניא א"ר אלעזר בר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה

בעל המאור מסכת פסחים דף טו עמוד ב

מתני' י"ד שחל להיות בשבת מבערים את הכל מלפני השבת דברי ר"מ פירוש רבי מאיר לטעמיה דאמר ושורפין בתחלת שש משום דסבר לה כר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה וכיון דמקלע י"ד בשבת דלאו בר שריפה הוא שאין שריפת חמץ דוחה את השבת ויש לחוש שמא ישתיר מן החמץ עד זמן איסורו ואינו יכול לשורפו לפיכך עשו לו שעת שתיים עשרה ביום י"ג שהוא ע"ש כשעה ששית ביום י"ד ברוב השנים וזו היא ששנינו מבערין את הכל מלפני השבת בין תרומה בין חולין ואפשר לו לסעוד בשבת מן המצה ואף על גב דגרסינן בירושלמי האוכל מצה בערב הפסח כבועל ארוסתו בבית חמיו ה"מ משש שעות ולמעלה אבל עד שש שעות מותר ודיקא נמי דמדמי ליה לארוסה זה הוא טעמו של רבי מאיר דאמר מבערין את הכל מלפני השבת וחכמים אומרים בזמן רבנן לטעמייהו דסבירא להו בביעור חמץ מפרר וזורה לרוח ומטיל לים ואין בזה אב מלאכה שידחה שבת ומשום מצות השבת שאור שהיא בזמנה התירו לו אף בשבת להיות מפרר וזורה לרוח ומטיל לים בין בחולין בין בתרומה ובלבד שלא יעבירו ברשות הרבים רבי אליעזר ברבי צדוק אומר תרומה מלפני השבת לפי שאוכליה מועטין וחולין בזמן לפי שיש להן אוכלין מרובין ושמא ימצא להם אוכלים נמצאו דברי חכמים ודברי רבי אלעזר בר צדוק שוים בחולין שהם מתבערין בזמן ואפילו בשבת וממעשה דרבי צדוק אביו של רבי אליעזר כששבת ביבנה הדבר מוכרע שהלכה הוא לבער חולין בזמן ואין בדבר ספק ושמעת מינה דלא סבירא לן כרבי יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ובתרומה נמי אף על פי שר"א בר צדוק מכריע אין היחיד מכריע את הרבים וכרבנן קי"ל דאמרי שמבערין את הכל בזמן מיהו נהגו העם לעשות כר"א איש ברתותא לבער את הכל לפני השבת בכל ביעור שבעולם בין לשריפה בין לזרות בין להטיל לים ולשייר מן התרומה או מן החולין אם אין תרומה משיירין מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ד' שעות ושפיר דמי לכתחלה למעבד הכי ולעולם אם עבר ושכח או נאנס עבדין כרבנן ומבערין את הכל בזמן ומ"ש הרי"ף בענין הזה אינו נראה לנו וכבר כתבנו דעתנו בדברים הללו בפרק ראשון ומצאתי בתלמוד ירושלמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן אתיא דר"א ברבי צדוק כר"ג כמה דר"ג מהשני בין לחולין ולתרומה וכמה דאת אמר תמן הלכה כר"ג ודכוותה הלכה כרבי אליעזר ברבי צדוק ואין אנו סומכין בכל זה אלא על תלמוד שלנו ומדברי כולם נלמוד בחולין שהם מתבערין בזמן בשבת בשעה ששית ואין בדבר זה ספק.

מלחמת ה' מסכת פסחים דף טו עמוד ב

ועוד מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני שבת וכו' בין תרומה בין חולין ואפשר לו לסעוד בשבת מן המצה ואף על גב דגרסי' בירושלמי האוכל מצה בע"פ כבועל ארוסתו בבית חמיו ה"מ מו' שעות ולמעלה אבל עד ו' מותר ודיקא נמי דמדמי לה לארוסה:

אמר הכותב על דבר זה חזרתי כאן לכתוב הירושלמי כמו שהוא בגמ' שלנו וכן גורסין שם א"ר לוי האוכל מצה וכו' תני רבי יהודה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור פירוש משום דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית לקמן בגמרא רבי' סימון בשם ריב"ל אמר רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מן הדא דר' לוי ולא חמץ מן הדא דר"י ב"ב ומקשי רבי תלמידיה דר"י ב"ב הוא ולא תלמידיה דרבי יעקב בר קורשיפי והדבר ידוע שחלוקין עליו חביריו על ר"י ב"ב וליכא דחייש ליה אלא תלמידיו שחוששין לדבריו ומתרץ אלא דהוה בכור פי' והבכורות מתענין בע"פ מנהג במסכת סופרים א"ר יונה אבא הוה בכור ולא הוה אכיל א"ר תנחומא לא מן הדא אלא מן הדא דרבי אסטניס הוה כד הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא ולמה לא הוה אכיל ביממא כדי שיכנס למצה בתאווה זו היא גמרא ירושלמית ואתה למד ממנה שכל היום אסור לאכול מצה כדקתני עלה בבן בתירא בין בחמץ בין במצה אסור שפירושו אסור כל היום דכן הוא ודאי מדלא קאמר בהדיא משש שעות ולמעלה לפיכך היה אומר על רבי שהיה מתענה בע"פ שלא היה אוכל מצה מן דרבי לוי ורבינו הגדול ז"ל רמז לנו כן לפיכך כתב הירושלמי הזה בכאן לומר שאם בא לבער הכל בלא שיור לאכול הימנו והטעם לזה שכיון שביעור חמץ בלילה נעשית לו מצה כארוסה בבית חמיו:

כתוב שם לראב"ד מסכת פסחים דף טו עמוד ב

במאור דף טו: ד"ה מתני' י"ד שחל. לר"י ס' תשנא (פסחים דף מט א)

כתוב שם: [י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ], פירוש ור"מ לטעמיה דאמר ושורפין תחלת שש משום דסבר לה כרבי יהודה דאמר וכו'.

אמר אברהם: כל זה שכתב על זה הכל הבל ורעות רוח ולא שמענו לרבי מאיר שיאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה אבל מצותו בשרפה ואם לא מצא עצים או שאירע לו אונס משביתו בכל דבר [ואפילו אם יהיה שרפתו עליו לטורח ביעורו בכל דבר]. ואין צריך להאריך בכאן לבטל דבריו שכבר נתבטלו ממה שכתבתי עליו פרק ראשון.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת פסחים דף טו עמוד ב

מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערים וכו'. ומיהו משיירין מזון שתי סעודות כבר הארכתי בזה בסוף פרק קמא בס"ד:

מלפני השבת שאוכליה מועטין אבל חולין ימצא להן אוכלין הרבה בזמן:

גמ' ירושלמי אמר רבי לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. כתב הר"ז הלוי ז"ל דהני מילי משש שעות ולמעלה אבל עד שש שעות מותר דס"ל דבשעת איסור חמץ חייילי איסורי דמצה והרמב"ן ז"ל השיג בספר המלחמות ואמר דסוגיית ירושלמי מוכחת דכל היום כולו אסור וכך היא אמר רבי לוי האוכל וכו' תניא ר' יהודה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור פירוש משום לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית כדאיתא לקמן בפרק ערבי פסחים ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מן הדא דר' לוי ולא חמץ מן הדא דרבי יהודה בן בתירא ומקשינן רבי תלמידיה דר' יהודה בן בתירא הוה ולא תלמידיה דר' יעקב בר קורשאי כלומר והדבר ידוע שחולקין חכמים על ר' יהודה בן בתירא וליכא דחייש ליה אלא תלמידיה שחוששין לדבריו ומתרץ אלא דהוה בכור פי' שנהגו הבכורות להתענות בערב פסח כדאיתא במס' סופרים (פכ"א הלכה ג) אמר ר' מונא ר' יונה אבא בכור הוה ולא הוה אכיל אמר ר' תנחומא לא מן הדא אלא דרבי אסטניס הוה וכי הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל בליליא ולכך לא הוה אכיל כדי שיכנס למצה בתאווה זו היא סוגיית הירושלמי ואתה למד ממנה שכל היום אסור לאכול מצה כדקתני עלה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור שפירושו אסור כל היום לפיכך היו אומרים על רבי שהיה מתענה ערב הפסח ולא היה אוכל מצה מדר' לוי אלו דבריו ז"ל ולדידן מהא לא איריא דר' לוי הכי קאמר שהאוכל מצה בערב הפסח משעת איסור חמץ כבא על ארוסתו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולר' יהודה בן בתירא שאסור לאכול חמץ כל היום כולו אסור לאכול מצה ג"כ כל היום משום הכי הוה סבירא לן התם דרבי דלא הוה אכיל חמץ כל היום מדר' יהודה בן בתירא מצה נמי לא הוה אכיל מדרבי לוי אבל לדידן דלא מיתסר לן חמץ אלא מחצות ולמעלה מדאורייתא אי נמי מסוף ד' מדרבנן אפשר דמצה נמי לא מיתסרא אלא מהאי זימנא ואילך:

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ג הלכה ג - ד

הלכה ג

חל ארבעה עשר להיות ב בשבת בודקין את החמץ בלילי ערב שבת שהוא ליל שלשה עשר ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת, ומניחו במקום מוצנע והשאר מבערו מלפני השבת, ואם נשאר מן החמץ ביום ג השבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון ומבערו. **+/השגת הראב"ד/ חל ארבעה עשר להיות בשבת בודקין את החמץ בלילי שלשה עשר ומניח מן החמץ. א"א הרב ז"ל (לדף מט) לא כתב כן אלא בתרומה הוא שמבער ומשייר אבל בחולין אינו מבער כלום אלא בזמנו כר' אלעזר איש ברתותא וכר' אלעזר בר' צדוק דתרוויהו ס"ל דהדדי וכן עיקר. +**

הלכה ד

היו לו ככרות רבות של תרומה וצרך לשרפה ערב שבת לא יערב טהורה עם הטמאה וישרוף אלא שורף טהורה לעצמה וטמאה לעצמה ותלויה לעצמה, ומניח מן הטהורה כדי לאכול עד ארבע שעות ביום השבת בלבד.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק ג משנה ו

[ו] הלכה כר' אלעזר בר' צדוק.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה יב

אסרו חכמים לאכול מצה ט בערב הפסח כדי שיהיה הכר לאכילתה בערב, ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו, וכן אסור לאכול ערב הפסח מקודם המנחה י כמעט, כדי שיכנס לאכילת מצה בתאווה, אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות כ ולא ימלא כריסו מהן, וחכמים הראשונים היו מרעיבין ל עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאווה ויהיו מצוות חביבין עליו, אבל בשאר מ ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך.

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף יג עמוד א

זהו עיקר פסק שמועה זו ומ"מ יש פוסקים שמבערין את הכל מלפני השבת בין חולין בין תרומה ובלא שום שיור ואוכל מצה בשבת ולא נאמר לדעתם בתלמוד המערב כל האוכל מצה בערב הפסח כבועל ארוסתו בבית חמיו אלא משהגיע איסור חמץ ר"ל משש שעות ולמעלה שמשם ואילך היא כעין ארוסה ונסעדים בכך במה שאמרו בתוספתא ואופה מצה בערב שבת והם מפרשים אופה לאכול ממנה לילה ושחרית של מחרתו ומ"מ אנו מפרשים בה כדי שלא יבא להקדים לאפותה במוצאי שבת בין השמשות וכדרך שאמרו בכתובות גזרה שמא ישחוט בן עוף אבל מ"מ לדעתנו אכילת מצה בכל היום מכוער הדבר שמשום תיאבון נאמרה וכל שמלא כרסו ממנה פרח תיאבון ומנהגנו לבער את הכל מלפני השבת אף החולין אלא שמשיירין את הצריך לשתי סעודות בצמצום ואם הותר מבערו אם שיאכיל לבהמה ולחיה קודם איסור הנאתו אם שיפרר וזורה לרוח:

פרי חדש אורח חיים סימן תעא סעיף ב

כתב הרוקח בסימן ר"ף דאסור לאכול מצה בערב פסח דכתיב [שמות יב, יח] בערב תאכלו מצות, ע"כ. משמע דסבירא ליה דאסיר מדאורייתא דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה וכההיא דאמרינן בסוף פרק כל שעה ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לא, וליתא, דהתם מיתר קרא אבל הכא דרשינן ליה לקובעו חובה לזמן הזה או לטמא ושהיה בדרך רחוקה כדאיתא בפרק כל שעה [שם כח, ב] ובסוף פרק ערבי פסחים [קכ, א], וכן בירושלמי דריש פרק ערבי פסחים [פ"י הלכה א] לא הוזכרה דרשה זו, וכן כתב הרמב"ם [שם] שאין איסור אכילת מצה בערב פסח אלא מדברי סופרים, ולכן עיקר דהרוקח מנפשיה אסמכיה אקרא, ודוק:

תוספות מסכת פסחים דף צט עמוד ב

לא יאכל אדם - פירוש אפילו התפלל ומשום מצה כדאמרינן בגמ' דבלא התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד' ט): וא"ת ומה לא יאכל אי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי במיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד' קז): אבל מטבל הוא במיני תרגימא וי"ל דאיירי במצה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה חובתו ואוכלה קודם זמנה אבל מצה עשירה שריא וכן היה נוהג ר"ת.

מהרש"א [חדושי הלכות] מסכת פסחים דף צט עמוד ב

תוס' בד"ה לא יאכל כו' וי"ל דאיירי במצה עשירה כו' אלא במצה הראויה לצאת כו' עכ"ל וה"ה דמצי לאוקמא בבציקות של גוים דאינו יוצא בה י"ח כמ"ש התוס' לקמן ויש לחלק דמצה עשירה לאו טעם מצת מצוה היא ושרי משא"כ בצקות ש"ג דטעם מצה היא וק"ל:

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף צט עמוד ב

ויש שואלים ואף כשתפקיע אכילת מצה לתאבון האיך אפשר לו לאכול והלא חמץ ומצה אסורים לו חמץ מן הדין ומצה ממה שאמר בתלמוד המערב האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו וא"ת במיני תרגימא והלא בזה לא נאסר וכמו שאמרו אבל מטבל הוא במיני תרגימא כמו שיתבאר ותירצו שלא אמרו כבא על ארוסתו אלא במצה הראויה לצאת בה ידי חובתו הא מצה עשירה או בצקות של עכו"ם או של אורז ודוחן לא ובא לאסרם משום מצה לתיאבון והוא הדין אף במיני תרגימא ושלא לאכול מהם אכילה מרובה ושמה תאמר והלא אמרו הקמחים ובצקות של עכו"ם אדם ממלא כרסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה והרי מצה באחרונה על השובע היא ואלמא אתיאבון לא קפדינן זו שנויה במי שאין לו אלא כזית מצה משומרת וודאי צריך לאכלה לבסוף אבל כל שיש לו צריך גם כן שיאכלנה בתחלת סעודה לתיאבון:

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף מט עמוד א

ירושלמי א"ר לוי האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה מכת מרדות מדרבנן. ולהכי מדמי להו דכי היכי דבא על ארוסתו בבית חמיו הוא ממהר קודם זמנו האי נמי ממהר קודם זמן המצה. אי נמי דכי היכי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה ומיחסרא ז' ברכות האי נמי מיחסר' שבע ברכות שלש של קדוש ובורא פרי האדמה ולאכול מרור הא חמש והמוצי' ולאכול מצה הא שבע. ונטילת ידים לא חשיב דלאו מענין אכילה ממש היא. ומדקאמר סתם ערב הפסח, כל היום במשמע דאי לא הוי ל' לפרושי משש שעות ולמעלה כדקתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות. ערבי פסחים סמוך למנחה דאלמא אי לא פריש כל היום במשמע. ועוד דגרסינן התם בירוש' תני ר' יהודא בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור. פי' דר' יהודא בן בתירא היה מכשיר פסח ששחטו שחרית וכתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי ר' סימן בשם ר' יהושע בן לוי ר' לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מן הדא דר' לוי ולא חמץ מן הדא דר' יהודא בן בתירא ופריך ור' תלמידיה דר' יהודא בן בתירא הוא ולא תלמידיה דר' יעקב בר קורשייה אלא דהוה בכור והבכורים מתענין בערב הפסח. אמר ר' מונא ר' יונא אבא הוה בכור והוה אכיל אמר ר' תנחומא לא מן הדא אלא מן הדא דר' אסתניס הוה כדהוה אכיל ביממא לא הוה אכיל בליליא ולמה לא הוה אכיל ביממא כדי שיכנס למצה כשהוא תאוה. אלמא מעיקרא כד הוה ס"ד דמשום דר' לוי לא הוה אכיל מצה לא קשיא לן וליכול קודם חצות ש"מ דכל היום במשמע ושלא כדעת הרב בעל המאור ז"ל. ומשום כך כתבו לירוש' הרב אלפסי ז"ל כאן דאי לא בערבי פסחים הוה ליה לאתוי. ומינה נמי שמעינן דבכל מצה אסור ולא דוקא מצה שמורה דאם איתא ליכול ר' מצה דלא מינטרא.

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף יג עמוד א

ונקבוה עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא. נראה דהא קמ"ל דאע"ג דנקבוה עכברים והיה מתחס' אפי"ה לא הותר לו למכרו עד שעה חמישית דפסיד לגמרי דכל שלא הגיע עדיין לכדי חסרון לא יגע בהן. וכן נראה דהאי חמץ קמח חמץ היה דליכא למיחש שמא עשאו בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר ולא חלה דאי לא תינח לרבנן דאמרי דבכדי חסרון מוכרין לכהני' בדמי תרומה בזול אלא הכא דאמרינן צא ומוכרה לגוים היכי שרי אלא ודאי כדאמרינן. כרשב"ג דאי כת"ק הא אמר אפי' הן אבודין לא יגע בהן. וקס"ד דבדלא קביל עליה אחריות הוא דאי לא הא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא ואידך נמי כיון דלא ברשותיה הוא לא עבר עליה כדכתי' לעיל ודלמא זבניה איהו לגוי ואפילו איסורא דרבנן ליכ' ומשו' הכי הוה ס"ד דלא יגע בהן.

משנה ברורה סימן תמג ס"ק יד

(יד) אפילו אם אינו חייב באחריותו - ואפילו אם לא קיבל עליו שמירה כלל [אחרונים] ואף על גב דהוא אינו עובר עליו מ"מ צריך לבערו כדי שלא יעבור עליו המפקיד דכל ישראל ערבים זה בזה [ב"ח ומ"א] ודעת הגר"א [כ] דיש עליו חיוב מן התורה לבער אף שהחמץ אינו שלו כיון שהחמץ בביתו והוא של ישראל וכן דעת הצ"ח ובית מאיר ע"ש:

מגן אברהם סימן תמג ס"ק ה

ה (פמ"ג) (מחה"ש) אינו חייב באחריותו /באחריותו/. אף על גב דהוא אינו עובר עליו מ"מ יבערנו שלא יעבור עליו המפקיד ואף על גב דאפש' שהמפקיד מכרו לעכו"ם בענין שלא יעבור עליו מ"מ אין ספק מוצי' מידי ודאי ושמא לא מכרו לפיכך חייב לבער (ב"ח) ונראה דהנפקד חייב לשלם דמי הפקדון למפקיד דהא ש"ח שהי' יכול להציל ברועים ובמקלות ולא הציל חייב ה"ל למוכרו קודם זמן איסורא וא"ל דהמפקיד פשע שה"ל למוכרו לעכו"ם במקום שהוא כיון דקי"ל דאין הנפקד רשאי לסמוך על זה וחייב למוכרו א"כ ה"ל למוכרו ומיהו אם החמץ עדיין בעין א"ל הרי שלך לפניך וכ"מ בב"ק ד' מ"ה מיהו אם היה משכון בידו צ"ע אם יכול לומר לו הרי שלך לפניך וחייב לפרוע לו מעותיו או דלמא כיון שהוא פשע דה"ל למוכרו הפסיד מעותיו ולכאורה נראה כיון דמלוה על המשכון דין שומר יש לו ובשומר אומר לו הרי שלך לפניך ה"ל במשכון והלוה צריך לשלם לו וצ"ע.

חק יעקב סימן תמג ס"ק ח

[ח] חייב לבערו בזמן איסורו. אף על גב דאין החמץ שלו, מכל מקום מוטל עליו לבערו שלא יעבור עליו המפקיד אם לא ידעין שמכרו, ואין ספק מוציאו מידי ודאי, ב"ח [ד"ה ומ"ש מהא]. וכתב מ"א [ס"ק ה] ונראה דהנפקד חייב לשלם דמי הפקדון להמפקיד, שהיה לו למכרו קודם זמן איסורו. ואין לומר דהמפקיד פשע שהיה לו למכרו לעכו"ם במקום שהוא,

כיון דקיימא לן דאין הנפקד רשאי לסמוך על זה (כי אין ספק מוציא מידי ודאי וחייב לבערו) וחייב למכרו, א"כ פשע שלא מכרו. ומיהו אם החמץ בעין אומר לו הרי שלך לפניך, וכן משמע בבבא קמא דף מ"ה, עכ"ל המ"א. הנה בדין דהרי שלך לפניך יפה כיון, כדאיתא להדיא שם בש"ס ובדף צ"ח [ע"ב]. אף שראיתי בתשובת שער אפרים סימן כ"ח מסתפק בדין זה, לפי שמהרש"ל בים של שלמה [בבא קמא] דפרק הגוזל קמא סימן כ' מחלק בין האי דהגוזל חמץ ובין שומר, וסיים שם הלכך בכל איסורי הנאה שבעולם אמרינן הרי שלך לפניך גבי גזלן ולא גבי שומר, עכ"ל מהרש"ל. ברם הש"ך לחו"מ סימן שס"ג [ס"ק ז] השיג עליו, עיין שם בשער אפרים עוד דבריו באורך להכריע בין הדעות. אכן באמת שגגה גדולה היא ובחנם טרח בזה, דודאי מהרש"ל לא כתב להכריע שם דגבי שומר לא אמרינן הרי שלך לפניך, דהלכתא כרבנן [בבא קמא שם], אלא גבי שור שנגמר דינו דאמר הוה מערקנא לאגמא, אבל בחמץ בפסח דאיסור ממילא כולי עלמא מודו דאמרינן הרי שלך לפניך, דאם לא כן נפלגו בחמץ בפסח וכדאיתא שם להדיא בש"ס בשני מקומות [שם; שם עא, ב]. וזה ברור להמעין היטב בדברי מהרש"ל. אכן בעיקר הדין שכתב המ"א שאם החמץ אינו בעין כגון [שביעורו] [שביעורו] תוך זמן איסורו, דחייב הנפקד לשלם, וכן משמע שם בתשובת שער אפרים סימן כ"ח, אין דבריו נכונים, דהרי הרמב"ם [שאלה ופקדון ז, ג] ובחו"מ סימן רצ"ב [סעיף יז] כתבו דאין הנפקד מחויב למכרו רק משום השבת אבידה לבעליו, וכן משמע קצת מפירוש רש"י דבבא קמא דף צ"ח [שם ד"ה דאם כן] דפירש אדמפלגי בשור לגבי שומר לפלגי נמי לגבי גזל חמץ ועבר עליו פסח, ומדנקט לגבי חמץ גזל ולא נקט שומר אלא ודאי ששומר פטור אף בלא הרי שלך לפניך. ובתשובה לחכם אחד הארכתי יותר בביאור דין זה, ואעתיקו בסמוך. ועיין בדברי אחרונים דהוא הדין אם משכון ישראל משכון אצל חבירו ג"כ דינו לענין זה כמו גבי שומר. ועיין בהרא"ש [שם פ"ט סימן כה] ופסקי הרא"ש [אות כה] דפרק הגוזל עצים דהא דגזל חמץ ועבר עליו פסח דאומר הרי שלך לפניך, מכל מקום אם נשבע עליו לשקר אינו מתכפר עד שישלם לו ממון מעליא. וצ"ע על שלא הוזכר דין זה בחו"מ סימן שס"ג לענין גזילה, ועיין שם בים של שלמה [סימן מה]. נשאלתי וז"ל, מעשה שנעשה במדינה הסמוכה למדינת באמברג בישראל אחד שהפקיד חמץ שלו בסך ג' מאות, שהוא חמץ גמור, אצל ישראל חבירו שדר בעיר אחרת, ונשתהה אצלו החמץ עד תוך הפסח ולא מכר הנפקד החמץ ההוא לעכו"ם, והנה נגנב החמץ הנ"ל ממנו תוך הפסח שלא בפשיעתו, ונסתפק לנו על מי מוטל ההפסד. והנה לפי מה שכתב המ"א סוף סימן תמ"ג דדוקא אם הוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך אבל אם נגנב שאין יכול לומר הרי שלך לפניך, חייב הנפקד לשלם להמפקיד. אך נראה לי פשוט דאף אם זה מקרי פשיעה שלא מכר החמץ, מכל מקום כשנגנב תוך הפסח פטור, כיון דעל מה שלא מכר החמץ פטור דהיזק שאינו ניכר הוא, ואגניבה פטור כיון דלא פשע בגניבה והוא שומר חנם. ועוד, דעיקר הדין שכתב המ"א ולחייבו על שלא מכר משום דהוי פשיעה דחייב בו שומר חנם, צ"ע, דמרש"י דבבא קמא דף צ"ח [שם] ד"ה [דאם כן], אדמפלגי בשור לפלגי בחמץ בפסח, ופירש רש"י אדמפלגי בשור ושומר, לפלוגי בגזל חמץ. משמע דבשומר אין לחייבו כלל בחמץ על שפשע ולא מכר. ותו דרמב"ם [שם] ובחו"מ סימן רצ"ב סעיף י"ז כתב וז"ל, המפקיד חמץ אצל חבירו והגיע ערב פסח אחר חמשה, יוצא ומוכר בשוק מפני השבת אבידה לבעלים. הרי שאינו חייב מדין שמירה, אלא מדין השבת אבידה לבעלים, ואינו חייב באבידה לטפל במכירה כולי האי. ושוב ראיתי בתשובת דברי ריבות סימן קכ"ג גבי אפטורפס שפשע שלא מכר נכסי יתומים דגרם הפסד, וכתב, זה לא מקרי פשיעה, דגרמא בעלמא הוא, עד כאן לשונו. בכך בקשתי שטוחה שיוורנו מר הדרך אשר נלך בה, הקטן עוזר בן אדוני אבי הר"ר מאיר מלובלין, לעת עתה פה באמברג. ואף שהשואל האריך מאוד בלשון שאלתו, ולפי שלענ"ד אינם ענין לנדון זה כלל כאשר השבתי על דבריו באריכות, לכן קצרתי כאן ולא העתקתי רק מה שנוגע לעיקרא דדינא. וזאת אשר השבתי. אשר שאל יעקב בעזר בדין החמץ, הנה סברתו ראשונה לפטור הנפקד כיון דעל מה שלא מכר החמץ פטור דהיזק שאינו ניכר הוא, ואגניבה פטור דלא פשע, ואם כן פטור הנפקד בנדון זה אף לדעת המ"א. זה ודאי אינו, דאם זו פשיעה הוא על שלא מכר, וא"כ אם היה תובעו תוך הפסח דאז לא היה יכול לומר לו הרי שלך לפניך לפי שהכל מצווין עליו לבערו באותו פעם וכאלו שרוף ועומד דמי, נמצא שאינו מחזיר לו כלום, ומהאי טעמא נקטו הש"ס והפוסקים חמץ ועבר עליו פסח אומר הרי שלך לפניך, מה שאין כן תוך הפסח, וכדאיתא שם בבבא קמא דף צ"ח גזל חמץ קודם פסח ובתוך המועד בא אחר ושרפו פטור דהכל מצווין עליו לבערו. וא"כ אף שנגנב או שנאנס תוך המועד, הוה כתחלתו בפשיעה וסופו באונס שחייב, כדאיתא [שם] בסימן רצ"א סעיף ו"ו, ויע"ש בסמ"ע [ס"ק י]. והכא ג"כ נוכל לתלות האונס ע"י הפשיעה, דאלו מכר לעכו"ם שמחוץ לבית היה נשמר על ידו יותר, ומכל שכן אם היה יכול למכור לעכו"ם ממש והכספים היה יכול לשמור כשמירתן. אך במה שכתב לדחות דעת המ"א דלא מקרי פשיעה מפירוש רש"י דבבא קמא ומרמב"ם וח"מ סימן רצ"ב, בזה שפתו ברור מלולו, וכוונתי ג"כ לזה בספרי [חק יעקב] בסימן תמ"ג ס"ק ז' כהלכתא ולא כטעמו. ועדיין צריך אני למודעי, לפי מה שמשמע מדבריו שהשיג על המ"א דאין לחייבו מטעם פשיעה כשומר חנם, אבל אי הוה שומר שכר יש לחייבו. וכן משמע בתשובת שער אפרים סימן כ"ח. וא"כ אכתי הדרי הקושיא לדוכתא אפירוש רש"י דפירש בבבא קמא לפלוגי לגבי גזל, ואמאי לא פירש ג"כ בשומר שכר. ובאמת על עיקר ראייה זו מפירוש רש"י יש לפקפק ולומר דלכך פירש רש"י בחמץ בפסח בגזל, לפי דבגזל מיירי המתניתין, וממתניתין מוכח דלא פליגי, וכמו שפירש רש"י בהדיא בבבא קמא דף מ"ה [ע"א] בד"ה לפלוגי וכו'. לכן דקדקתי בלשוני בספרי, וכן משמע קצת מפירוש רש"י כי ראייה גמורה אינה. תו מה שמבואר מתוך דבריו, כיון דאינו מחויב למכור רק משום השבת אבידה, אינו חייב באבידה לטפל במכירה כולי האי. אין

זה ברור כלל לענ"ד, דלדעת הרמב"ם מהלכות גזילה ואבידה [יג, י] דשומר אבידה הוה שומר שכר, אי רואה שהאבידה הולך לאיבוד צריך לעשות תקנה שלא יתאבד, כיון שכבר זכה באבידה, וכל שלא עשה כן אף על גב דפשיעה לא הוי מכל מקום אונס ודאי לא הוי וחייב לשלם לדעת הרמב"ם (וכן משמעות לשונו קצת בהלכות שאלה ופקדון ז, ג, יע"ש) כדין שומר שכר. ולהחולקים הוי שומר חנם, והוי ספיקא דדינא בב"י [ח"מ] סימן ע"ב [ריש קמג, ב]. וא"כ הוא הדין הכא בנדון דידן, אף על גב דהוי שומר חנם מכל מקום בהגיע סמוך לשש דנתחייב מטעם השבת אבידה הוי כשומר שכר באותה שעה, כיון שהפקדון בידו והוא באותה שעה כשומר אבידה, והוי כשומר שכר לדעת הרמב"ם משום פרוטה דרב יוסף [בבא קמא נו, ב]. אף שהוא לא עסק בהשבה ולא מכר החמץ ואם כן לא פטר עצמו מפרוטה דרב יוסף, מכל מקום כיון דאפשר למפטר עצמו מפרוטה דרב יוסף, וכמו שכתבתי בספרי תורת השלמים [סוף ספר תורת חטאת] שאלה ט"ו, יע"ש. אם כן לדעת הרמב"ם לכאורה יש לחייבו מדין שומר שכר באותו שעה על שלא מכר. ואל תשיבנו מהא דכתיב הרמב"ם [שם ז, ה] ובשו"ע ח"מ סוף סימן רצ"ב [סעיף יט] דאם מכר הפקדון על פי בית דין יש לו רשות להשתמש במעות, לפיכך הרי הוא עליהן שומר שכר. משמע דאי לא הוי ליה רשות להשתמש במעות לא הוי ליה שומר שכר, אמאי לא אמרינן דהוי כשומר שכר מכח שנעשה שומר אבידה בשעת המכירה כיון שהולך לאיבוד. אי משום הא לא תברא, דודאי אחר שכבר מכר הפקדון א"כ כבר קיים השבת אבידתו לענין זה, ואחר כך לא הוי רק על המעות כמו שהיה מתחלה על הפקדון שומר חנם, אי לאו משום דיש לו רשות להשתמש בו, וק"ל. מה שאין כן באותו שעה שהולך לאיבוד הוי כשומר אבידה ממש. אך יש לפטרו מטעם אחר, והוא מה שאיתא בש"ס [בבא מציעא ל, א] וכתב הרמב"ם [שם הלכה ד] ובשו"ע [ח"מ] סוף סימן רצ"ב וז"ל, במה דברים אמורים בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים, אבל היה עמו באותו ארץ הרי לא יגע בו, אף על פי שיאבד, עכ"ל. מטעם דאיהו אפסיד אנפשיה וכאבידה מדעת דמי. וא"כ הוא הדין הכא. ואף דלשון הרא"ש [שם פ"ב סימן כ] והטור [ח"מ] שם [דוקא שהוא עמו באותו עיר, כבר כתב הסמ"ע שם [ס"ק מו] דעיר לאו דוקא, יע"ש. ועוד, דאי תימא דדוקא עיר, היינו דוקא בהני שהולכין לאיבוד או לירקב או להחמיץ, דכיון שהמפקיד לא היה בעיר ולא היה לו לידע שפירותיו הולכין לאיבוד לכן על הנפקד לחייב בהשבת אבידתו. מה שאין כן בחמץ בפסח, כיון שהמפקיד ידע שחמצו הוא ביד הנפקד ויגיע זמן איסורו היה לו למכרו במקומו, אף שהיה רחוק מן החמץ אפשר לו לעשות תקנה בענין המכירה, כמבואר בתשובת מהר"ש לוי [א"ח] סימן י"ב. ועיין לקמן סימן תמ"ח [ס"ק כ]. ואף על גב דהנפקד לא היה יכול לסמוך על זה והיה מחויב לבערו, כמו שכתב המ"א [ס"ק ה], מכל מקום היה לו להודיע בכתב או ע"י שליח להנפקד, ואם לא מכרו והודיעו לנפקד איהו דאפסיד אנפשיה ואבידה מדעת הוא. ומכל מקום הנפקד מחויב לבערו כדי שלא יעבור המפקיד בבל יראה ובל ימצא. אכן אם המפקיד היה במדינת הים בענין שאי אפשר להודיע, וא"כ אף אם היה מוכרו במקומו מכל מקום על הנפקד לבערו, על כן מחויב למוכרו משום השבת אבידה. ואפשר לחייבו אם לא מכרו לדעת הרמב"ם כמו שכתבנו, אבל מכל מקום פשיעה ודאי לא הוי, כמו שהוכחנו. ואפוטרופוס שלא מכר החמץ ודאי דאין לחייבו, כיון שאינו חייב אלא בפשיעה, כמבואר בח"מ סימן רצ"צ [סעיף כ]. יע"ש. כן נראה לי ברור:

משנה ברורה סימן תמג ס"ק יב

(יב) חייב לבערו וכו' - דעת מ"א דאם היה באפשר לו למכרו [יד] ונתעצל ולא מכרו עד שהוצרך לבערו חייב לשלם אח"כ דמי הפקדון למפקיד אף שהוא ש"ח דפשיעה הוא דהו"ל למוכרו קודם זמן איסורו ובח"י מחלק בזה בין אם הוא ש"ח או [טו] שומר שכר [טז] ורוב אחרונים מסכימים דבין שומר חנם ובין שומר שכר פטור דזה לא נכנס בכלל שמירה שלא קיבל עליו אלא לשמור את החפץ שיהא ברשות בעליו ושיחזירו לו בשלימות אבל לא קיבל עליו למוכרו שהרי אדרבה במכירה זו מוציאו מרשות בעליו ואינו צריך למוכרו אלא מטעם מצות השבת אבידה ולא מצינו שמחוייב לשלם מי שאינו משיב אבידה. מיהו אם החמץ הוא ממושכן אצלו ועבר שעה ה' ולא מכרו ואח"כ כשהגיע זמן איסורו הוכרח לשרפו [יז] בזה מסתברא דהפסיד חובו [יח] עכ"פ וכדעת המ"א דדעת כל ממשכן הוא בודאי שכל זמן שלא יחזיר לו המלוה משכנו לא יוכל לתבוע ממנו חובו אא"כ יהיה המלוה אנוס באבדת המשכון כגון שיגזלו ממנו לסטים וכי"ב משאר אונסים אבל כאן שהיה אפשר להמלוה למכרו קודם הפסח ולא מכרו הרי עצלותו גרמה הפסד המשכון שנאסר בהנאה ואין זה אונס [ופשוט דאם מכרו בע"פ אף על פי שמכרו בזול אין עליו כלום וההפסד הוא על הלוה. ט"ז] מיהו אם המשכון הוא בעין כגון שלא בערו המלוה לאחר זמן הביעור והשהה אותו עד לאחר הפסח [יט] אפשר דיכול לומר לו הרי שלך לפניך אף על פי שאינו שוה עכשיו כלום דחסרון שאין ניכר הוא ולא הפסיד חובו: